

10.10.2018

EOAK/2925/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jari Pirjola

LAHDEN VASTAANOTTOKESKUS, TEHOSTETUN TUEN OSASTO 7.6.2018

Tarkastuspöytäkirja

Osallistujat EOAK:sta

Esittelijäneuvos Jari Pirjola

Tarkastaja Peter Fagerholm

Osallistujat tarkastuskohteesta

Johtaja - - -

Apulaisjohtaja - - -

Sairaanhoitaja - - -

1. TARKASTUSKOHTEESTA

Johtaja kertoi, että Lahden vastaanottokeskus on SPR Hämeen piirin ylläpitämä vastaanotto-keskus. Vastaanottokeskus sijaitsi aikaisemmin Hennalan entisessä varuskunnassa, mutta vuoden vaihteen jälkeen vastaanottokeskus on toiminut ns. hajasijoitetulla mallilla, eli asunnot vuokarataan Lahden kaupungilta (Lahden talot Oy). Asukaspaikkoja on 120.

Vastaanottokeskukseen kuuluu tehostetun tuen osasto (jatkossa Tetu-osasto). Yksikössä on 20 asiakaspaikkaa. Osasto on suunniteltu aikuisille turvapaikanhakijoille, joilla on mielenterveys- tai päihdeongelmia. Yksikössä työskentelee moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu sairaanhoitaja, sosiaalihoitaja ja psykiatrian erikoislääkäri, joka vierailee yksikössä kerran viikossa.

Yksikössä toimitaan terveydenhoidon toimintaperiaatteiden ja toimintamallien mukaan. Yksikössä on henkilökuntaa töissä ympäri vuorokauden. Asukkaat tekevät itse ruokaa.

Tetu-osasto sijaitsee entisen Ahtialan päivätoimintakeskuksen tiloissa. Osasto oli tarkastusajankohtana täynnä, joskin suurin osa asukkaista vietti toimintapäivää Korkeasaarella. Osastolla oli majoittuneena 18 miestä ja kaksi naista. Osasto on avoin ja sieltä voi poistua vapaasti.

Osastolla on turvapaikanhakijoita, joilla on ollut traumaattisia kokemuksia esim. pakomatkan aikana. Masennusta aiheuttaa johtajan mukaan muun muassa vieras kulttuuri sekä pitkät odotusajat.

Osastoon hakeudutaan vapaaehtoisesti. Asukkaita valikoidaan vastaanottokeskuksista ympäri Suomea. Maahanmuuttoviraston terveystiimi tekee ratkaisun henkilön sijoittamisesta osastoon.

Asukkaat ovat velvollisia osallistumaan työtoimintaan. Osastolla toimii koulu aikuisille.

Ennen kuin asukkaat sijoitetaan osastoon he saavat alkuinfon. Alkuinfo annetaan suullisesti tarvittaessa tulkkia käyttäen. Alkuinfo löytyy myös kirjallisesti. Siinä kerrotaan osaston toiminoista ja säännöistä. Lisäksi annetaan muuta ohjeistusta ja autetaan asukasta tarvittaessa ”kädestä pitäen”.

Jos vanhempi tulee osastolle, myös tämän lapsi yritetään sijoittaa Lahteen. Lastensuojeluilmoituksia on jouduttu tekemään muutamia.

Johtaja kertoi, että turvapaikanhakijat tietävät huonosti kuka heidän lakimiehensä on. Muutenkin esiintyy paljon epätietoisuutta esimerkiksi turvapaikkaprosessista. Asukkaiden on kuitenkin mahdollista saada oikeudellista apua oikeusaputoimistosta. Myös pakolaisneuvonnan kautta voi saada oikeudellista informaatiota. Jotkut hankkivat oman oikeudellisen avustajan.

Johtajan ja apulaisjohtajan mukaan moniammatillinen henkilökunta pystyy tunnistamaan myös kidutuksen uhreja sekä haavoittuvassa asemassa olevia turvapaikanhakijoita.

Terveydenhuollosta

Tetu-osastoon on sijoitettu yksi sairaanhoitaja. Toinen sairaanhoitaja vastaa hajasijoitettujen turvapaikkahakijoiden terveydenhuollosta. Tetu-osastolla käy psykiatri kerran viikossa.

Uusille asukkaille järjestetään tulotarkastus ja -haastattelu. Lisäksi asiakkaille tehdään laboratoriotutkimuksia mm. maakohtaisesti seulottavista sairauksista. THL-ohjeen mukaisesti. He, joilla on sairauksia tai lääkitystä, menevät automaattisesti lääkärintarkastukseen. Lisäksi pyydetään suostumusta potilastietojen luovuttamiseen ja hankkimiseen.

Erytistä seulontaa haavoittuvien henkilöiden tunnistamiseksi ei ole. Terveyskyselyssä tiedustellaan kuitenkin myös muun muassa kaltoinkohtelusta. Jotkut asukkaat saattavat avoimesti kertoa kokemastaan julmasta tai halventavasta kohtelusta. Keskusteluissa kävi ilmi, että henkilökunta toivoo enemmän koulutusta ja ohjausta kidutuksen uhrien tunnistamisessa.

Sairaanhoitajalle pääsee ajanvarauksella (toimiston kautta tai suoraan sairaanhoitajalta). Lisäksi osastolla on 3 päivää viikossa muutaman tunnin avoimet vastaanottoajat. Turvapaikanhakijoille voidaan tarvittaessa myös järjestää neuvolapalveluja, erikoissairaanhoito (kuntayhtymältä), perusterveyspalveluja (Terveystalolta), hammashoitopalveluja (ORAL:ilta) ja optikko-palveluja (Specsaverilta).

Kerrottiin, että kouluterveydenhuolto ei oikein toimi. Koulun terveydenhuoltoon ei ole aina suostuttu ottamaan sellaisia koululaisia, jotka ovat vastaanottopalvelun piirissä.

Akutteja särkyjä/hammassärkyjä esiintyy paljon. Ensihoitona särkylääkettä.

Tetu-osastolla esiintyy viiltelyä ja hirttäytymisyhtymisiä. Näistä tehdään aina kirjaus tapahtumarekisteriin. Suuri osa asukkaista käyttää psyykelääkkeitä.

Sairaanhoitajan työnkuvaa pidettiin haasteellisena, joskin työnkuva on selkiintynyt. Asiakkaiden ongelmat saattavat ahdistaa.

2. TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Oikeusasiamies kiinnitti yleisesti huomiota seuraaviin seikkoihin:

- 1) Osastolla on tarkastuksen aikana saatujen asiakirjojen mukaan ollut paljon tapauksia, joissa turvapaikanhakija on yrittänyt vahingoittaa itseään. Toukokuussa 2018 oli kaikkiaan tehty 10 ilmoitusta itsensä vahingoittamisesta (esimerkiksi viiltelyä, väkivaltaista käyttäytymistä ja ahdistuneisuutta). Kaikki tapaukset olivat sattuneet klo 22 jälkeen, moni yöaikaan. Ilmoitusten perusteella on vaikea saada käsitystä siitä, millä vakavuudella itsetuhoisuuteen on suhtauduttu ja mitä hoidollisia tai kuntoutuksellisia toimenpiteitä mahdollisesti on tehty vastaavien tekojen ennaltaehkäisemiseksi.
- 2) Henkilökunta toivoi enemmän koulutusta ja ohjausta kidutuksen uhrien tunnistamiseksi. Suomea sitovan YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen mukaan kidutuksen uhri on oikeutettu myös kuntoutukseen. Tarkastuksen aikana ei käynyt ilmi, onko henkilökunta tietoinen ja saanut koulutusta esimerkiksi ns. Istanbulin pöytäkirjasta (Käsikirja kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen tutkimiseksi ja dokumentoimiseksi tehokkaasti) tai minkälaista kuntoutusta kidutuksen uhreille on järjestetty.
- 3) Saadun tiedon mukaan koulun terveydenhuoltoon ei ole aina suostuttu ottamaan sellaisia koululaisia, jotka ovat vastaanottopalvelun piirissä. Alaikäinen turvapaikanhakija on Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen mukaan oikeutettu terveydenhuoltoon samoin perustein kuin lapsi, jonka kotikunta on Suomessa. Hoitoon sisältyy myös ennaltaehkäisevä terveydenhuolto, kuten lastenneuvola, koulu- sekä opiskelijaterveydenhuolto sekä suun terveydenhuolto.

Oikeusasiamies pyytää Lahden vastaanottokeskuksen tehostetun tuen yksikköä ilmoittamaan 31.12.2018 mennessä mihin toimenpiteisiin oikeusasiamiehen edellä kuvatut havainnot ovat mahdollisesti antaneet aihetta.

Lähetän oikeusasiamiehen pyynnöstä pöytäkirjan tiedoksi myös Suomen Punaisen Ristin Hämeen piirille sekä Maahanmuuttovirastoon.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Jari Pirjola
esittelijäneuvos